

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Republiken Kongo 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

En ny konstitution antogs 6 november 2015 efter en folkomröstning i oktober samma år. Den nya konstitutionen möjliggjorde för president Denis Sassou Nguesso att ställa upp för ytterligare en mandatperiod. Presidentval hölls i mars 2016 och Sassou Nguesso vann. Sassou Nguesso har varit president i 32 av de senaste 37 åren, vilket gör honom till en av Afrikas längst sittande presidenter.

Ett stort antal kränkningar av mänskliga rättigheter begicks i samband med både folkomröstningen och presidentvalet. Demonstranter dödades av säkerhetsstyrkor och medlemmar av oppositionen blev föremål för godtyckliga frihetsberövanden. Journalister utsattes för hot och trakasserier och tidningar stängdes ner. Internet blockerades vid två tillfällen liksom frekvenserna för vissa radiostationer.

Två veckor efter presidentvalet bröt våldsamheter ut i huvudstaden Brazzaville. Regeringen lade skulden på rebellgruppen ”Ninjas” som var aktiv under landets inbördeskrig på 1990-talet och inledde som svar på en militär operation i Poolregionen söder om Brazzaville. Informationen om vad som hände i området är bristfällig då tillträdet begränsades för utomstående. Rapporter finns dock om avsiktliga angrepp mot civila bland annat genom bombning av bostadsområden. Det är fortfarande oklart hur många som drabbats av dessa attacker, men rapporter från bland annat FN gör gällande att minst en person ska ha dödats och 2000 ha tvingats fly sina hem.

Korruptionen är omfattande inom både rättsväsende och polis. Strafffriheten är utbredd och rättssäkerheten kraftigt begränsad. Trots omfattande naturresurser lever fortfarande nästan hälften av landets cirka 4,5 miljoner invånare under fattigdomsgränsen på 1,25 USD per dag. Stora brister finns i både hälsosystem och utbildningssystem. Våld mot kvinnor är vanligt förekommande och minoriteter diskrimineras regelbundet.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

En princip för god samhällsstyrning

Rättsväsendets oberoende står inskrivet i den nya konstitution som antogs i november 2015. I praktiken utsätts rättsväsendet för politiska påtryckningar. Oppositionella döms regelbundet till stränga fängelsestraff, medan strafffriheten är utbredd för regimtrogna. Rättsväsendet är även korrupt, underfinansierat och underdimensionerat, och det råder brist på såväl jurister som domare. Även polisen är korrupt och hjälper ofta den sida i en konflikt som bjuder högst. Presidenten och justitieministern ansvarar för tillsättningen av domare.

Landets lagar är till stor grad förlegade och daterar från kolonialtiden. Sedvanerätt används ofta parallellt, speciellt på landsbygden för att lösa familjetvister.

Trots förbud enligt landets lagar är korruption utbredd inom nästan varje del av ekonomin och samhället, och speciellt vad gäller utvinning av naturresurser, främst olja, och offentliga upphandlingar. Republiken Kongo hamnade på plats 159 av 176 i *Transparency Internationals* index över upplevd korruption 2016.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

President Sassou Nguesso kom till makten första gången 1979. Han förlorade makten efter ett val 1992, men återkom till makten genom en militärkupp år 1997. Därefter omvaldes han till president i omdiskuterade val 2002 och 2009. Med sina 32 år vid makten är han en av Afrikas längst sittande presidenter.

En ny konstitution antogs 6 november 2015 efter en folkomröstning i oktober samma år för att möjliggöra för Sassou Nguesso att ställa upp för ytterligare en mandatperiod. Beslutet mötte kraftigt motstånd från landets opposition, som valde att bojkotta folkomröstning om den nya konstitutionen.

Presidentval anordnades den 20 mars 2016 och vanns överlägset av Sassou Nguesso för ytterligare minst en femårsperiod. Såväl folkomröstningen som presidentvalet föregicks och följdes av trakasserier och hot mot oppositionella, våldsamer och omfattande brott mot mänskliga rättigheter. Valen var inte fria och rättvisa, bland annat på grund av mycket ojämn mediabevakning och förhindrande av oppositions valmöten. Uppgifter om valfusk innebar att resultatet ifrågasattes av såväl oppositionsledare och lokala civilsamhällesorganisationer som utländska regeringar och internationella organisationer. EU skickade inte valobservatörer då man förutsåg att valen inte skulle bli fria och rättvisa.

Den nya konstitutionen innebar i teorin vissa demokratiska framsteg, bland annat inrättandet av en premiärminister och ökad makt till parlamentet. I praktiken är dock fortfarande makten koncentrerad till presidenten, som utser premiärministern. Parlamentet kan inte avsätta presidenten, som å andra sidan inte kan upplösa parlamentet. Parlamentet har två kamrar, nationalförsamlingen och senaten. Senatorerna sitter i sex år och utses av lokala rådsförsamlingar. Nationalförsamlingens ledamöter väljs direkt av folket för en femårsperiod. Enligt den nya konstitutionen anordnas presidentval vart femte år, och presidenten kan bli omvald två gånger.

Regeringspartiet *Parti Congolais du Travail* (PCT) har, tillsammans med en koalition av allierade partier, majoriteten av platserna i parlamentet. Den nya regering som presenterades i april 2016 innehåller fler kvinnliga ministrar än tidigare regeringar. Dock är fortsatt endast åtta av 38 ministrar kvinnor. Andelen kvinnor i parlamentet är drygt 10 procent.

Det civila samhällets utrymme

Civilsamhällesorganisationer, såväl nationella som internationella, är aktiva inom såväl sociala sektorer som mänskliga rättigheter. De organisationer som verkar inom sociala sektorer har generellt inga problem att verka. De som arbetar för mänskliga rättigheter och politiska frågor vittnar om hot och

trakasserier. Detta var speciellt fallet i samband med folkomröstningen om den nya konstitutionen och presidentvalet.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Våldsamheter bröt ut 4 april 2016, två veckor efter presidentvalen, i de av oppositionen dominerade södra delarna av huvudstaden Brazzaville. Uppskattningar om antalet döda skiljer sig mellan regering och opposition, men enligt media ska 17 personer ha dödats och många fler skadats mellan 5-10 april. Regeringen anklagade rebellgruppen ”Ninjas”, en central aktör i landets inbördeskrig på 1990-talet, för att ligga bakom våldsamheterna och inledde en militär operation i den traditionellt oppositionella Pool-regionen söder om Brazzaville. Tillträdet till området för utomstående har kraftigt begränsats. Den tillgängliga informationen är därmed begränsad och antalet drabbade personer osäkert. Ögonvittnen som talat med *Amnesty International* har dock rapporterat om bombningar i bostadsområden. Enligt FN har minst en person dödats och cirka 2000 personer tvingats fly sina hem. Enligt *Amnesty International* kan antalet döda vara betydligt högre. FN:s generalsekreterare uttryckte i ett uttalande oro över rapporter att attackerna avsiktligt ska ha riktats mot civila.

Landets konstitution förbjuder tortyr men rapporter gör gällande att detta är vanligt förekommande. Såväl polis som militär använder enligt olika rapporter regelbundet tortyr under förhör och straffriheten för detta är i stort sett fullständig.

Förhållandena i landets fängelser är undermåliga med allvarliga brister vad gäller hygien och sjukvård, och många av dem är överbelagda. Barn särskiljs ofta inte från vuxna. Kvinnor hålls åtskiljda från män och förhållanden för kvinnor är ofta något bättre än för män med mindre överbelagda avdelningar. Röda korset har tillgång till fängelser men lokala civilsamhällesorganisationer har stora svårigheter med att få tillträde.

Enligt rapporter från *Human Rights Watch* har kongolesiska soldater som tjänstgjort inom fredsbevarande insatser i Centralafrikanska republiken gjort sig skyldiga till bland annat mord, sexuellt våld och påtvingade försvinnanden. Enligt en av rapporterna ska 18 personer ha utsatts för utomrättsliga avrättningar mellan 2013-2015.

Dödsstraff

Dödsstraffet avskaffades formellt genom artikel 8 i den nya konstitution som antogs i november 2015. Innan dess hade inga dödsstraff verkställts sedan 1982.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Rapporter förekommer om godtyckliga frihetsberövanden och påtvingade försvinnanden, främst av ledare och anhängare av oppositionen. Till exempel greps sex ledare för oppositionspartier i oktober 2015 i samband med att de skulle anordna en presskonferens om folkomröstningen om den nya konstitutionen. Flera oppositionella ledare och cirka 50 anhängare greps i samband med de våldsamheter som bröt ut i Brazzaville efter presidentvalet i mars 2016.

I samband med folkomröstningen 2015 och presidentvalet i mars 2016 belades ett antal oppositionspolitiker med reseförbud både inom och ut ur landet. Efter presidentvalet sattes ett antal oppositionspolitiker i husarrest eller arresterades. I juni arresterades presidentkandidaten Jean-Marie Michel Mokoko, som kom på tredje plats i valet. Vid årets slut hade han ännu inte släppts.

Tillträdet till Pool-området har kraftigt begränsats till följd av de stridigheter som blossat upp där. Detta har inneburit att informationen om vad som händer i området är knapphändig.

Rättssäkerhet

Brist på resurser och korruption inom rättssystemet innebär att rättssäkerheten är begränsad. Detta gäller särskilt för människor som lever i fattigdom som inte har råd att själva finansiera sitt försvar.

Straffrihet

Straffriheten är utbredd, speciellt för statliga tjänstemän och säkerhetsstyrkor som väldigt sällan ställs till svars för inblandning i korruption eller brott mot mänskliga rättigheter. Avsaknaden av ett effektivt och välfungerande rättssystem bidrar också till straffriheten, särskilt då korruption är vanligt förekommande och politiska intressen influerar rättsprocesser.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrande- och pressfrihet garanteras genom landets konstitution. I praktiken begränsas dessa rättigheter på olika sätt. Republiken Kongo har plats 115 av 180 i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex för 2016.

Upprepade rapporter om hot och trakasserier mot såväl nationella som internationella journalister förekommer. Under perioden fram till presidentvalen i mars 2016 utsattes journalister som bevakade oppositionspolitikerna för våld. Olika administrativa åtgärder såsom indragna licenser har också använts för att begränsa oberoende mediernas verksamhet. En oberoende tidning stängdes ner helt efter anklagelser om att ha publicerat falska nyheter.

Internet stängdes vid minst två tillfällen ner i landet, först under flera dagar i samband med folkomröstningen i oktober 2015 om en ny konstitution och sedan vid presidentvalen i mars 2016. I samband med folkomröstningen i oktober 2015 blockerades även den lokala signalen för *Radio France Internationale* (RFI), en viktig informationskälla för många i landet. Även den lokala radiostationen *Radio Forum Télévision pour les Droits de l'Homme* (RFTDH) blockerades i oktober 2015. Också telefonkommunikation begränsades i samband med presidentvalen i mars 2016.

Huvuddelen av de tidningar och radiostationer som finns i landet är kopplade till regeringen och de som inte är det tillämpar i stor grad självcensur.

Enligt konstitutionen garanteras möjligheten att ta del av handlingar och information från myndigheter. Detta inskränks dock regelbundet.

Mötes- och föreningsfrihet

Mötes- och föreningsfrihet finns inskrivna i landets konstitution men framför allt mötesfriheten respekteras inte av regeringen, främst i samband med folkomröstningen i oktober 2015 och presidentvalen i mars 2016. Oppositionen tilläts inte genomföra demonstrationer och politiska kampanjmöten. Säkerhetsstyrkor öppnade 21 oktober eld mot demonstranter i Brazzaville och Pointe Noire, med mellan fyra (enligt regeringen) och 20 (enligt oppositionen) dödsoffer som följd.

Rätten att bilda fackföreningar och förhandla kollektivt garanteras i konstitutionen och respekteras överlag.

Religions- och övertygelsefrihet

Religionsfriheten är lagstadgad enligt landets konstitution och respekteras också allmänt i praktiken.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Landet har ratificerat Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta centrala konventioner.

Rätten att bilda fackföreningar och förhandla kollektivt garanteras i konstitutionen och respekteras överlag. Dock är fackföreningarna svaga och politiskt påverkade. Lagen om arbetsrätt ger rätt till semester, övertidskompensation och minimilön. Arbetslösheten är dock hög och de många kongoleser står utanför den formella arbetsmarknaden och ekonomin. Den informella sektorn sysselsätter många människor. Enligt *Agence Francaise de Développement* (AFD) arbetar 70 procent av kvinnorna och 75 procent av männen.

Tvångsarbete är förbjudet enligt landets lagstiftning men förekommer enligt uppgift ändå inom vissa sektorer. Särskilt utsatt är landets ursprungsbefolkning som utnyttjas inom bland annat jordbruket. Barnarbete förekommer främst på landsbygden och inom den informella sektorn.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Republiken Kongos hälsosystem är bristfälligt, även om vissa förbättringar gjorts under de senaste tio åren. Skillnaderna i tillgång till hälsovård är fortsatt stora mellan storstäderna Brazzaville och Pointe Noire och andra delar av landet. Allvarliga sjukdomar såsom malaria är vanligt förekommande, och landet har under de senaste åren drabbats av epidemier såsom kolera, gula febern och mässling. Knappt två procent av befolkningen är smittade av hiv.

Mödradödligheten har sjunkit under de senaste åren, men är fortsatt hög med 442 dödsfall per 100 000 födslar. Abort är inte tillåtet. Enligt UNFPA använde endast drygt 20 procent av flickor och kvinnor mellan 15 och 45 år

ett modernt preventivmedel under 2015. Barnadödligheten uppgår till 45 per 1 000 barn innan de fyller fem år, vilket trots att det fortsatt är högt innebär en halvering under de senaste tio åren.

Den förväntade livslängden är 65 år för kvinnor och 62 år för män.

Rätten till utbildning

Grundläggande utbildning är obligatorisk och avgiftsfri upp till 16 års ålder. I praktiken förväntas dock föräldrar betala för läromedel, skoluniformer och försäkringar. Deltagande i det formella utbildningssystemet är högre i de stora städerna Brazzaville och Pointe Noire än på landsbygden. Satsningar har dock gjorts för att öppna fler skolor på landsbygden. Drygt 90 procent av barn i skolålder deltar i det formella utbildningssystemet, men en betydande andel hoppar av innan de slutfört sin utbildning, ofta på grund av kostnader för familjen. Ungefär lika många flickor som pojkar deltar i grundutbildning. Antalet pojkar är dock betydligt fler än flickor i gymnasie- och universitetsutbildning. Barn från ursprungsbefolkningen Baka har svårigheter att delta i den formella utbildningen då de ofta saknar födelseattest. Ungefär 90 procent av den vuxna befolkningen är läs- och skrivkunnig.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Trots att Republiken Kongo har omfattande naturresurser, främst olja, och under flera år upplevt en positiv ekonomisk tillväxt lever fortsatt nästan hälften av befolkningen under fattigdomsgränsen på 1,25 USD/dag. Endast tre fjärdedelar av befolkningen har tillgång till rent dricksvatten och cirka en tredjedel av befolkningen är undernärd. Landet placerade sig 2015 på plats 136 av 187 i UNDP:s index över mänsklig utveckling. De tillgängliga resurserna är ojämnt fördelade, främst mellan stad och landsbygd.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Ojämsställdheten är utbredd i Republiken Kongo. Såväl familjelagen som brottsbalken är diskriminerande mot kvinnor. Polygami är till exempel fortsatt lagligt och straffen för äktenskapsbrott är betydligt hårdare för kvinnor än för män. Processer pågår dock för att ändra i lagstiftningen för att åtgärda detta. Än mer diskriminerande är den informella rätten, som ofta används parallellt med den formella.

Även om våld mot kvinnor är olagligt är könsbaserat våld, inklusive sexuellt våld, utbrett i landet. Under 2012-2014 registrerades 1381 fall, varav 82 procent avsåg sexuellt våld. Den verkliga siffran antas dock vara betydligt högre då många kvinnor av olika anledningar inte vågar anmäla övergrepp varken till hälsocenter eller till polisen. Straffriheten för könsbaserat våld är utbredd. Våldtäkt inom äktenskap är inte kriminellt enligt rådande lagstiftning.

Enligt en rapport från *Human Rights Watch* utsatte kongolesiska soldater som tjänstgjort inom fredsbevarande insatser i Centralafrikanska republiken lokalbefolkningen för sexuellt våld. Under september till december 2015 ska flera kvinnor, till stor del internflyktingar, bland annat ha våldtagits och tvingats utföra sexuella tjänster i utbyte mot mat och förnödenheter.

Barnets rättigheter

Enligt den nya konstitutionen har alla barn rätt till skydd utan diskriminering. Trots detta begås regelbundet förbrytelser mot barnets rättigheter. Den utbredda fattigdomen är den största utmaningen för barns åtnjutande av sina rättigheter.

Barnarbete är inte tillåtet men förekommer, särskilt på landsbygden och inom den informella sektorn. Drygt en femtedel av barn mellan 5 och 17 år uppskattas arbeta. Barn över 13 år kan dömas för brott och sätts ofta i samma fängelser som dömda vuxna.

Barnaga är förbjudet men är ändå vanligt förekommande både i skolor och i hemmet.

Gatubarn finns främst i de stora städerna Brazzaville och Pointe Noire. Rapporter finns om att många av dessa är involverade i prostitution.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Diskriminering på etnisk grund är inte tillåtet men förekommer i stor utsträckning. Ursprungsbefolkningen (pygméer eller Baka) utgör omkring tio procent av befolkningen och dess rättigheter finns inskrivna i landets nya konstitution. Denna grupp är dock diskriminerad såväl politiskt som socialt och ekonomiskt. De lever ofta i avlägsna områden och är dåligt informerade om landets politiska processer och om hur de kan få tillgång till sociala

tjänster. Endast ungefär hälften av barn som föds inom denna grupp registreras, vilket senare bland annat påverkar deras tillgång till utbildning.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Landets konstitution tillåter inte diskriminering på grund av sexuell läggning. Samkönade sexuella handlingar är inte förbjudna men hbtq-personer diskrimineras som följd av religiösa och traditionella värderingar, vilket innebär att de sällan kan visa sin sexuella läggning öppet. Vissa rapporter om trakasserier, bland annat från polisen, förekommer.

Flyktingars och migranterns rättigheter

Den tillgängliga informationen är begränsad om antalet drabbade av stridigheterna i Poolregionen efter presidentvalen i mars 2016. Enligt rapporter hade dock minst 2 000 personer tvingats fly sina hem.

Fram till början av 2014 bodde cirka 500 000 migranter från Demokratiska republiken Kongo (DRK) i Republiken Kongo. Under april till juni 2014 genomfördes dock av polisen operation *Mbata ya Bakolo* i Brazzaville vars syfte var att systematiskt gripa och utvisa vad man kallade illegala migranter. Enligt *Amnesty International* utvisades 179 000 personer till DRK och många fler valde att lämna på grund av den ökade främlingsfientligheten bland lokalbefolkningen som åtföljde polisinsatsen. Enligt en rapport från *Amnesty International* begicks många kränkningar av mänskliga rättigheter i samband med operationen, bland annat godtyckliga frihetsberövanden, tortyr och våldtäkter. Vissa av dessa kan enligt rapporten klassas som brott mot mänskligheten.

En andra fas av *Mbata ya Bakolo* genomfördes i maj 2015, denna gång främst mot västafrikanska migranter i Pointe Noire. Även denna gång genomfördes enligt *Amnesty International* godtyckliga frihetsberövanden, men inga massutvisningar ägde rum. Migranter utsätts dock regelbundet för olika former av trakasserier.

I maj 2016 befann sig drygt 53 000 flyktingar och asylsökande i Republiken Kongo, främst från Centralafrikanska republiken, DRK och Rwanda. På grund av bristande resurser sköts flyktingfrågor till stor del av UNHCR, dock i samarbete med den kongolesiska staten.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Lagen förbjuder diskriminering av personer med funktionsnedsättning och den nya konstitution som antogs 2015 ger dessa personer rätt till särskilda åtgärder i enlighet med deras behov. Den faktiska efterlevnaden av detta är dock bristfällig, till stor del på grund av begränsade resurser, och situationen för personer med funktionsnedsättning är överlag svår.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1983. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 1983 och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1983. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1988.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1982. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 2003. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr signerades år 2008.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1993. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2010. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2009.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2014.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* signerades år 2007.

Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1962. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1970.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2004.

Regionala instrument

Afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter, *African Charter on*

Human and Peoples Rights (ACHPR), ratificerades år 1982.
Tilläggsprotokollet om kvinnors rättigheter ratificerades år 2011.

Afrikanska stadgan om barnens rättigheter och välfärd, *African Charter on the Rights and Welfare of the Child*, (ACRWC), ratificerades år 2006.

Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Sverige har inget bilateralt utvecklingsamarbete med Republiken Kongo men svenskt stöd slussas via flera multilaterala kanaler, bland annat EU och FN.

Förbättrad respekt för de mänskliga rättigheterna utgör en prioriterad fråga i EU:s politiska dialog med Republiken Kongos regering. EU har gjort ett antal uttalanden för att påtala kränkningar av de mänskliga rättigheterna och demokratiska brister i samband med folkomröstningen om en ny konstitution och presidentvalet.

I den senaste granskningen av Republiken Kongo i FN:s universella granskningsmekanism (UPR) gav Sverige rekommendationer som bland annat rörde sexuellt våld emot kvinnor och tillgången till rättvisa.